

Sprog i Norden

Titel: Nabosprogsundervisning i Island og Deklarationen om nordisk sprogpolitik

Forfatter: Guðrún Kvaran

Kilde: Sprog i Norden, 2011, s. 31-46

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

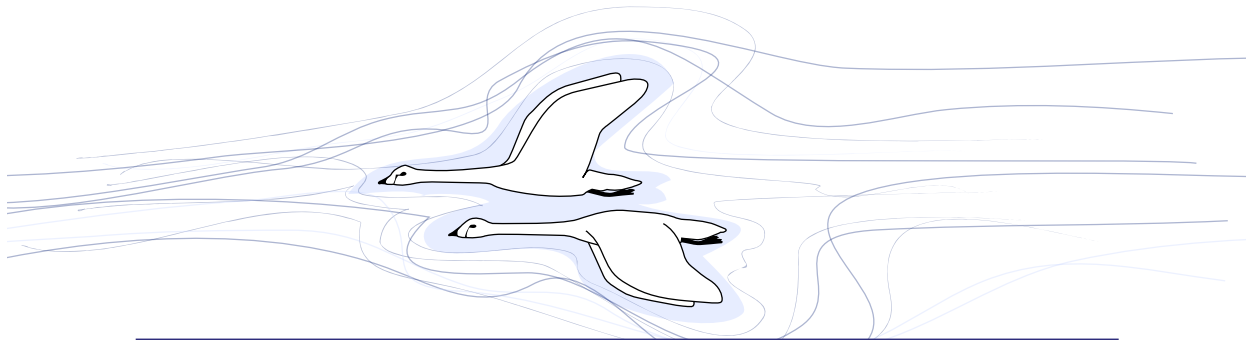
Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Nabosprogsundervisning i Island og Deklarationen om nordisk sprogpolitik

Guðrún Kvaran

Denne artikel bygger på et foredrag som blev holdt på det nordiske sprog møde i Tórshavn i 2010. Første del af artiklen beskriver nabosprogsundervisningen i Island på alle skoletrin og i læreruddannelsen således som de fremgår af oplysninger fra Ministeriet for Undervisning, Forskning og Kultur. Dette bliver en slags indledning til børn og unges nordiske sprogforståelse og hvad man mener med det udtryk. Anden del af artiklen er om sprogdeklarationen, grunden til at den blev skrevet og hvad der er det mest betydningsfulde i denne vigtige tekst. Til slut følger et kapitel om hvorledes de nordiske kultur- og uddannelsesministerier har forsøgt at følge deklARATIONEN op sammen med en vurdering af sprognævnernes mulige opfølgning af de mål man stræber efter.

Nabosprogsundervisning i Island

Dansk var af historiske grunde længe det første fremmedsprog som man læste i skolen i Island. I min barndom begyndte vi i skolen når vi var syv år gamle, og 12 år gamle kunne vi glæde os til det spændende fag dansk. Vi begyndte at snakke om det i det mindste et år i forvejen, og de ældre elever drillede os yngre med at bruge fremmede ord vi ikke forstod. Man hørte regelmæssigt annoncer i radioen: “Dönsku blöðin eru komin” (De danske ugeblade er kommet), og så vidste man at det nyeste hæfte af Anders And var tilgængeligt i boghandelen. Man begyndte dengang med engelsk når man var 13 år. Men tiderne ændrer sig, og fra 1999 har engelsk været det første fremmedsprog og dansk det andet fremmedsprog. Fra 2005 starter man ifølge studieplanen for grundskolen med engelsk i 4. klasse, i voksende grad allerede i 1.–3. klasse, og med dansk i 7. klasse. Dansk er derfor ikke så spændende som før, den rolle har engelsk nu. De unge slår ikke længere om sig med fremmede ord på dansk,

Anders And udgives nu på islandsk, og børns daglige kontakt med engelsk gennem tv og computerspil er betragtelig. Men de læser alligevel dansk i skolen i mange år.

Studieplan fra 2007

Den nye islandske studieplan fra 2007 (<http://www.menntamalaraduneyti.is/utgefid-efni/namskrar//nr/3953>) for faget dansk er ambitiøs både for grundskolen og gymnasiet. Dansk undervises i 120 minutter om ugen i 7. klasse. I 8.–10. klasse i 440 minutter om ugen ialt, d.v.s. ca. 146 minutter om ugen hvert år. Skolerne kan vælge hvorledes disse 440 minutter fordeles på de tre år. De har også mulighed for at undervise i dansk allerede i 5. og 6. klasse i de timer som står til rådighed for frit valg. Studieplanen argumenterer for undervisningen i dansk i grundskolen med at det danske sprog er nøglen til de nordiske lande for islændinge, ikke blot mellem islændinge og danskere, men også mellem islændinge og nordmænd og svenskere.

De børn som har boet i Norge eller Sverige og er flyttet tilbage til Island kan vælge norsk eller svensk i stedet for dansk hvis de har gode kundskaber i sproget. Andre har ikke denne valgfrihed. De læser lige så mange timer i disse fag som andre læser i dansk. Ifølge oplysninger fra det islandske registreringsbureau fra 2009 var der 230 børn i grundskolen som læste svensk i stedet for dansk i året 2008, og 94 læste norsk, for første gang i lang tid mindre end et hundrede elever.

Alle som tager studentereksamen eller den erhvervsfaglige grunduddannelse, skal lære engelsk og dansk som fremmedsprog. Andre fremmedsprog er valgfrie. Her gives der en oversigt over det antal points i dansk og engelsk som indgår i grundstudiet på de forskellige linjer i gymnasiet.

	Sproglig linje	Naturvidenskabelig linje	Socialvidenskabelig linje
dansk	9	6	6
engelsk	15	9	15

Som forventet indgår de fleste point i den sproglige linje, ni i dansk og 15 i engelsk, men forskellen mellem de to øvrige linjer er ikke ret stor, seks points i dansk på begge linjer mens der kræves ni points i engelsk på den naturvidenskabelige linje og 15 på den socialvidenskabelige linje. Nogle videregående skoler har planer om at tilbyde ekstra undervisning i dansk, norsk og svensk i det sidste år før studentereksamen med hensyn til videre uddannelse i Norden. Ret mange islændinge studerer ved universiteter og højskoler i et af de nordiske lande.

I uddannelsen for grundskolelærere indgår fremmedsprog ikke som obligatoriske fag i grundstudiet, men de studerende som vælger dansk eller engelsk som valgfag, tager kurser i disse fag. Antallet af studerende i faget dansk er vokset betydeligt siden 2000, selv om man nu behøver 40 point (80 ETCS point) for dansk som tilvalgsfag i stedet for 12,5 før. På Islands universitet studerer nu 35 studenter til BA og to til MA så det ser ikke ud til at blive stor mangel på veluddannede lærere i grundskolen og gymnasierne i den nærmeste fremtid.

Nabosprog på universiteterne

Háskóli Íslands (Islands universitet) er det eneste universitet i landet som har en speciel afdeling for fremmede sprog. Der undervises i nordiske sprog, d.v.s. dansk, finsk, norsk og svensk, til BA-niveau, og i dansk tilbydes der endvidere en masteruddannelse. Noget helt nyt er en masteruddannelse, "Nordiske studier", hvor der lægges vægt på de nordiske samfund og deres kultur. Forudsætningen for at blive optaget på dette studium er gode kundskaber mindst i et nordisk sprog, og i foråret 2010 var der ni studerende som havde valgt dette studium.

I øjeblikket ser det ikke godt ud for undervisningen i finsk, men universitetet forsøger at skaffe økonomiske midler for at undgå nedlæggelsen af lektoratet da interesse for det finske sprog er voksende. Undervisningen i norsk er eventuelt også i fare hvis der ikke findes økonomiske midler. De skandinaviske sprog som fremmedsprog har det ikke kun svært i Island, men også på universiteterne overalt i Norden. De nordiske lande har gode lærere i de nordiske sprog, og gode lektorer som er rejst ud for at undervise i deres modersmål i andre lande. Trods smukke ord om øget internordisk sprogforståelse og deklARATIONEN om nordisk sprogpolitik er der stadig en kamp om undervisningen på universiteterne i de nordiske lande, og noget tilsvarende gør sig gældende for universiteter uden for Norden. Det burde være universiteternes og regeringernes pligt at styrke undervisningen i de nordiske sprog og opmuntre studenter til at tilegne sig disse sprog hvis deklARATIONEN skal være til nogen nytte.

Deklaration om nordisk sprogpolitik

Deklaration om nordisk sprogpolitik blev underskrevet i 2006 af ministre og landstyremedlemmer i alle de nordiske lande, og baggrunden var behovet for en ny nordisk sprogpolitik. I præambelen står at de:

erklærer, at deklARATIONEN om nordisk sprogpolitik skal udgøre grundlaget for en samlet, langsigtet og effektiv sprogpolitisk indsats,

og at de

deklarerer, at hensigten er at fortsætte arbejdet med at realisere de langsigtede sprogpoltiske mål i deklARATION om nordisk sprogpolitik. (2007, s. 9)

To undersøgelser i nabosprogsforståelse

Grunden til at Nordens Sprogråd (den nuværende Ekspertgruppen Nordens Sprogråds forgænger) begyndte at arbejde på en fælles nordisk sprogpolitik, var resultaterne fra undersøgelsen om unge nordboeres forståelse af dansk, svensk og norsk som blev foretaget af Lars-Olof Delsing og Katarina Lundin Åkesson i årene 2002–2005 og udgivet af Nordisk ministerråd i 2005 under titelen “Håller språket ihop Norden?”. I undersøgelsen indgik gymnasieelever i alderen 16 til 19 år både i hovedstæderne og i provinsbyer i de fleste lande samt nogle af elevernes forældre. Sprogforståelsen blev testet med hensyn til talesprog, både med og uden visuel hjælp, og skriftsprog. De vigtigste resultater blev (2005, s. 136–140):

- Nordmænd forstår nabosprogene betydeligt bedre end danskere og svenskere.
- Danskere forstår nabosprogene lidt bedre end svenskere.
- Danskere forstår norsk bokmål bedre end nynorsk, mens det er omvendt for svenskere.
- Færinger er langt de bedste i hele Norden i forståelsen af dansk og norsk som nabosprog og de næstbedste til at forstå svensk.
- Finnerne har sværest ved at forstå de skandinaviske sprog.
- Islændinge og grønlandere havner nogenlunde på midten. Grønlandere forstår dansk ret godt, mens de har svært ved at forstå svensk og norsk. Islændinge forstår dansk ikke så godt som færinger og grønlandere og er omtrent lige så gode som grønlandere til svensk og norsk.

Udover at undersøge sprogforståelsen i dag var det også ønskeligt at sammenligne resultaterne med de resultater som kom ud af Øyvind Mauruds lignende undersøgelse tredive år tidligere (1976), men forskellen i metoder var for stor til at sige noget direkte om sprogforståelsen er gået tilbage eller ikke. Desværre findes der ikke ældre undersøgelser om islændingenes nabosprogsforståelse. Det synes dog at være klart at svensk og norsk sprogforståelse i dag ligner mest Mauruds resultater fra 1976. Dernæst kommer svensk og norsk forståelse af dansk. Den største forskel gælder danskernes forståelse af svensk og norsk som synes at være betydeligt mindre end den var i Mauruds undersøgelse.

Denne store undersøgelse viser ganske klart hvor vi stod for fem år siden, men der er ingen råd i rapporten til hvad man kan gøre for at ændre situationen. Det var heller ikke opgaven, men det er derimod de nordiske ministres opgave målbevidst at arbejde for forbedring af de unges nordiske sprogforståelse og dermed vise at de tager forskningsresultaterne alvorligt.

Om de islandske resultater skriver rapporten (2005, s. 141) som en forklaring på hvorfor islændinge får dårligere resultater end færingers i dansk, at islændinge er stærkt imod låneord. Det passer næppe. Selvom man i Island siden det sekstende århundrede har forsøgt at lave islandske ord i stedet for udenlandske låneord, har islændinge gode kundskaber i det internationale ordforråd gennem fremmede sprog, især engelsk i dag, og efter min mening er det heller ikke den konservative islandske sprogpolitik der er skyld i ret dårlig skandinavisk sprogforståelse hos gymnasieeleverne. Det må snarere være den ganske almindelige indstilling til dansk hos eleverne og hos enkelte lærere, især i grundskolen. Flere timer i faget dansk hjælper ikke hvis holdningen til sproget fortsat er den samme, og hvis der ikke tilføjes noget som kan vække interessen for sproget og det nordiske fællesskab.

Det var således en uheldig besked fra Nordisk Ministerråd til den ikke-skandinaviske ungdom. I april 2008 kunne man læse i avisen at Ungdommens Nordiske Råd ville bruge engelsk på deres møder hvis det var nødvendigt. Det fremgik at Ungdommens Nordiske Råd mener at hvis sproget som bruges på møderne, leder til ekskludering af individer, må man skifte sprog og i stedet bruge engelsk. Rådet havde ikke forslag til at ændre situationen, og det ønskede heller ikke bedre kundskaber i de skandinaviske sprog. Den 27. oktober samme år kunne man læse et andet nyhedsbrev med overskriften "Ungdommen taler nordisk" som kunne give lidt optimisme. Men indholdet i nyhedsbrevet gav dog ikke anledning til en sådan optimisme, der stod:

Ungdommens Nordiske Råd afholdt 24.-26. oktober sin årlige session.

Deltagerne taler sammen på de nordiske sprog, og der bliver tolket på finsk og islandsk. Sådan har det altid været i UNR. Men i år kunne være blevet indledningen til en ny æra hvor engelsk bliver benyttet på lige fod med dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk. (<http://www.norden.org/da/aktuelt/nyheder/ungdommen-taler-nordisk/>)

Tolkning bruges for islændinge og finner, og der kræves ikke at de bruger et af de skandinaviske sprog eller det blandede sprog "skandinavisk". Domænet var ikke helt tabt, men i stor fare. Muligheden for tolkning eller for at kunne bruge engelsk opmuntrer hverken islændinge eller finner til at prøve at forstå og ud-

trykke sig på et skandinavisk sprog, og når de ikke har tolke med, vil de bruge engelsk. Hvis de bliver vænnet til tolkning på nordiske møder, så går de fleste ikke over til et skandinavisk sprog senere, men bruger enten tolkning eller alle må gå over til engelsk. Ganske ofte kan tolkning være helt nødvendig, men i Ungdommens Nordiske Råds tilfælde var det ikke en god løsning for den inter-nordiske sprogforståelse, og det resulterer i at islandske og finske repræsentanter overhovedet ikke prøver at bruge sit skoledansk eller skolesvensk. Det er let at tabe et så vigtigt domæne som skandinavisk sprogforståelse med ubetænksomme handlinger og beslutninger som måske var velmente og taget for at imødekomme øjeblikkets situation. Men hvis et domæne tapes, vinder man det enten slet ikke eller kun med stort besvær tilbage.

Deklarationen

Udgangspunktet for den nordiske sprogpolitik er, ifølge deklARATIONEN (2007, s. 12),

at Nordens samfundsbærende sprog er og forbliver stærke og levende, at de samfundsbærende sprog forbliver samfundsbærende, og at det nordiske samarbejde også i fremtiden vil foregå på de skandinaviske sprog, dvs. dansk, norsk og svensk.

Dette mål vil de fleste synes, er værd at stræbe efter. Men hvis det skal blive til virkelighed, må man hele tiden være på vagt og ikke give efter. Derfor kom Ungdommens Nordiske Råds beslutning bag på mig tillige med beslutningen om at der bør undervises på engelsk hvis man vil få støtte til at arrangere et "Nordic Master"-program, også i de tilfælde hvor alle deltagerne er fra Norden og behersker et skandinavisk sprog.

Men hvilken ret har nordboere ifølge Deklarationen når det gælder sprog. Jo de har ret til (2007, s. 12):

- At tilegne sig et samfundsbærende sprog i tale og skrift, således at de kan deltage i samfundslivet
- At tilegne sig forståelse af og kundskaber i et skandinavisk sprog og forståelse af de øvrige skandinaviske sprog, således at de kan tage del i det nordiske sprogfællesskab
- At tilegne sig sprog med international rækkevidde, således at de kan deltage i udviklingen af det internationale samfund

- At bevare og udvikle deres modersmål og deres nationale minoritetssprog

Disse rettigheder er ganske omfattende. Mange opfatter det første punkt som deres ret til god undervisning og vejledning i modersmålet, d.v.s. at deklARATIONEN gælder såvel modersmålet i hvert af de nordiske lande som det som man har nævnt internordisk sprogforståelse, mens den også gælder fremmedsprogundervisning og brug af minoritetssprogene. Det er en stor opgave at se til at alle disse rettigheder ikke kun bliver bogstaver på papir.

Kultur- og undervisningsministrene har skrevet under på at de vil arbejde på fire spørgsmål (2007, s. 13): Sprogforståelse og sprogkundskab, parallelsproglighed, flersproglighed og Norden som en sproglig foregangsregion.

På samarbejdsministrernes møde i december 2008 blev det besluttet at den første nationale afrapportering på samtlige af sprogdeklarationens emneområder vil ske i 2009 og derefter hvert andet år. Man ønsker i virkeligheden at se resultater og ikke at se deklARATIONEN drukne i endeløse organiseringsdiskussioner.

Udførelse af deklARATIONEN

De fem nordiske lande og de tre selvstyrende områder blev anmodet om at besvare fire udvalgte spørgsmål 2009 som var blevet udarbejdet efter råd fra Ekspertgruppen Nordens Sprogråd. Svar kom fra Danmark, Finland, Grønland, Island, Norge og Sverige.

Sprogforståelse og sprogkundskab

De fleste vil være enige om at nordisk sprogforståelse og sprogkundskab er deklARATIONENS vigtigste emne i dag. For at nå målene inden for dette felt, ifølge deklARATIONEN (2007, s. 13), bør:

- nabosprogsundervisningen i skolen styrkes, ligesom undervisningen i skandinaviske sprog som hjælpesprog og fremmedsprog
- nordens samfundsbærende sprog være meget synlige i det offentlige rum, f.eks. i tv og film
- tilgængeligheden til bøger på Nordens samfundsbærende sprog øges
- internordiske ordbøger i papirform og elektronisk form udarbejdes
- maskinoversættelsesprogrammer for Nordens samfundsbærende sprog og programmer til søgning i nordiske databaser udvikles

Man besluttede i første omgang ikke at gå ind på alle disse punkter, og spørgsmålet om sprogforståelse og sprogkundskab som blev sendt til ministerierne, var:

Hvilke tiltag har der været for at styrke undervisningen i skandinaviske sprog/nabosprog, siden sprogdeklarationen blev vedtaget i 2006 (fx tekstlæsning, høreforståelse, regelret sprogindlæring med mere)?

Svarene var forskellige i omfang. Kun Sverige meddelte at der ikke er gjort nogen specifikke indsatser for at styrke undervisningen i nordiske sprog siden 2006. De danske, finske og svenske svar var ganske udførlige. I det danske svar henviste man til "Fælles mål for folkeskolen i faget dansk" fra 2009, hvor det fremgår at undervisningen skal give eleverne tilgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab. I det finske svar fremgår det blandt andet at der siden 2007 er der iværksat en kampagne som arbejder for bedre og mere motiverende svenskundervisning i Finland, og i det norske svar henvises der til Stortingsmeldingen om at Kunnskapsdepartementet skal kortlægge status for undervisning i og om nabosprog i folkeskolen og læreruddannelsen. I det nye læreplanværk for grundoplæringen i Norge er nabosprogsforståelsen og undervisning i nordiske sprog inkluderet i kompetencemålet.

I Grønland har det siden 2002 været muligt at få undervisning i nabosprogsforståelse på de yngste og ældste trin i folkeskolen, og på Island var læreplanen revideret i 2007, hvor konceptet med at norsk og svensk skal være ligeværdige med dansk som undervisningssprog, er styrket, men som nævnt ovenfor kan ikke alle vælge norsk og svensk, kun de som på forhånd har gode kundskaber.

Nordisk Sprogråds konklusion var at alle lande, bortset fra Sverige, har taget specifikke tiltag der kan medvirke til at styrke undervisningen i de skandinaviske sprog siden sprogdeklarationen blev vedtaget.

Parallelsproglighed

Det næste punkt gælder parallelsproglighed som er "en samtidig anvendelse af flere sprog inden for et eller flere områder. Det ene sprog fortrænger eller erstatter ikke det andet, men sprogene anvendes parallelt" (2007, s. 13). Spørgsmålet om parallelsproglighed var:

Kan Nordens samfunds bærende sprog og engelsk anvendes parallelt som videnskabelige sprog inden for alle områder på alle fakulteter og på alle niveauer?

Svarene var her også ret forskellige i omfang. I Danmark har regeringen lagt vægt på at universiteterne skal sikre forskning og uddannelse af høj kvalitet. Langt de fleste universiteter har udviklet sprogstrategier for at det danske sprog skal kunne udvikles som videns- og undervisningssprog. I Finlands svar fremgår det at Forskningscentralen för de inhemska språken i 2009 publicerede et sprogpolitisk program om det finske sprogs fremtid. I programmet bliver der peget på at inden for de naturvidenskabelige og tekniske fag falder brugen af finsk. I det grønlandske svar fremgår det at eksaminer på kandidatuddannelser ved Institut for Uddannelsesvidenskab kan foregå på grønlandsk, dansk eller engelsk. Andre sprog kan også anvendes, og derved har nordiske studenter mulighed for at aflægge prøve på deres eget sprog. I Norge er der en bestemmelse fra 2009 om at universiteter og højskoler har ansvaret for vedligeholdelse og videreudvikling af norsk fagsprog. De andre skandinaviske sprog er ligestillet med norsk ved universiteter og højskoler. De kan bruges parallelt med engelsk som videnskabeligt sprog. I det svenske svar nævnes den opfattelse at globaliseringen har konsekvenser for sprogets anvendelse, og at en uddannelse, som retter sig mod udenlandske studenter, bør holdes på et passende sprog. Det samme gælder hvis lærerne er udenlandske.

Svaret fra Island er ganske kort og bygger ikke på nogen undersøgelse: Islandsk er sproget i alle fag, men nogle fakulteter er begyndt at undervise på engelsk. I den nye islandske sprogpolitik, *Íslenska til alls*, er der et specielt kapitel om islandsk på universiteter og et andet kapitel om islandsk i videnskab og forskning. Der fremgår det at undervisning på engelsk er stadig voksende på alle universiteterne. Islandsk Sprognævn lagde derfor stor vægt på det islandske fagsprog som stadig bør udvikles og fornyes, og at man stadig var på vagt og fulgte godt med udviklingen. Nævnets årlige rapport om sprogets stilling vil i 2010 koncentrere sig om dette emne.

Nordisk Ministerråds Sekretariat kom ud fra svarene til den konklusion at det ikke tydeligt om Nordens samfundsbærende sprog og engelsk kan anvendes parallelt inden for alle områder på alle fakulteter og på alle niveauer. Dette emne er også meget omdiskuteret og langt fra alle er enige. Måske er her et emne som de nordiske sprognævn kunne diskutere og finde frem til gode og brugbare forslag til universiteterne.

Mangesprogethed og flersprogethed

Det tredje spørgsmål gjaldt mangesprogethed og flersprogethed. I sprogdeklarationen står bl.a. om dette emne (2007, s.14): “Antallet af sprog i de nordiske lande øges, og mange nordboere er i dag flersprogede; først og fremmest de borgere, som har et andet modersmål end landets majoritetssprog”.

Spørgsmålet var:

Hvilke tiltag anvendes for at sikre og udvikle, at alle minoritetssprog kan fortsætte med at eksistere?

Som forventet er svarene her også forskellige. I det danske svar fremgår det at landet følger de regler om modersmålsundervisning til børn af forældre fra lande i Den europæiske økonomiske union samt Færøerne og Grønland hvad angår de sprog som tosprogede elever taler i danske folkeskoler. I Finland bevilger staten årligt ekstra bidrag for sproguddannelsen i det samiske sprog og romani. I Grønland er grønlandsk det officielle sprog siden 2009. Island henviser til den nye lov om den videregående skole fra 2008 hvor der står at alle videregående skoler bør have en modtagelsesplan for elever som har et andet modersmål end islandsk. I svaret kom man ikke ind på tegnsprog, men det islandske Ministerium for Undervisning, Forskning og Kultur nedsatte et udvalg i begyndelsen af år 2009 som skulle skrive forslag til lov om det islandske sprog og det islandske tegnsprog. Udvalget afleverede en rapport i maj 2010, og sagen forventes at blive taget op i Altinget i begyndelsen af 2011.

I Stortingets grundlagsdokument i Norge fra 2008 blev det slået fast at norsk tegnsprog vil indgå som en integreret del af en samlet norsk sprogpolitik. I Sverige er retten til at læse eget minoritetssprog blevet styrket.

Nordisk Ministerråds Sekretariats konklusion var at alle lande har tiltag for at sikre og udvikle at minoritetssprog kan fortsætte med at eksistere.

Norden som en sproglig foregangsregion

Det fjerde og sidste punkt gjalt Norden som en sproglig foregangsregion (2007, s. 14–15). Spørgsmålet som blev sendt ud var:

Hvilke tiltag er foretaget for at gøre Norden førende inden for arbejdet med klarsprog?

Af svarene fremgår det at der i Grønland ikke er specifikke indsatser på klarsprogsområdet. I svaret fra Island henvises der kun til Árni Magnússon instituttet for islandske studiers planer om en klarsprogkonference i 2011. I de andre fire nordiske lande foregår tiltag som har til hensigt at gøre myndighedernes sprog mere klart.

Yderligere kan det nævnes her at et udvalg som blev nedsat til at skrive forslag til lov om det islandske sprog, påtænker at en paragraf i lovforslaget be-

handler klarsprog, og såvel i redegørelsen for paragraffen som i indledningen til dokumentet findes der kapitler om klarsprogets vigtighed.

Alle disse tiltag er på ministerielt niveau. Det er ministrene som skal garantere at der kommer noget ud af sprogdeklarationen og sørge for at den bliver fulgt op. Mange mener alligevel at de nordiske sprognævn skal medvirke til målet om at alle kan tilegne sig et samfunds bærende sprog i tale og skrift, og mange er også af den opfattelse at sprognævnene skal have nordisk sprogforståelse i deres arbejdsplan. Ikke alle er dog enige om den sidste opfattelse.

Enten de nordiske sprognævn selv eller specielle udvalg har skrevet deres forslag til landenes sprogpolitik. I Sveriges *Bästa språket* fra 2005 er der et kapitel med overskriften "Nordisk sprogfællesskab" hvor der henvises til Nordens Sprogråds forslag til deklARATION som netop var blevet sendt til Nordisk ministerråd.

I *Sprog til tiden* fra Danmark (2008) findes der også et kapitel om det nordiske sprogfællesskab. Udvalget slutter kapitlet med fem anbefalinger:

- Udvalget anbefaler, at man på alle uddannelsesniveauer følger tilkendegivelserne i Den nordiske sprogdeklARATION fra 2005.
- Udvalget anbefaler, at man på skolens mellem- og sluttrin arbejder med nabosprog i intensive forløb, gerne i nabolandet, i stedet for indimellem at arbejde med tekst på et nabosprog.
- Udvalget anbefaler, at der blandt eksamensteksterne i faget dansk forekommer tekster på nabosprog.
- Udvalget anbefaler, at aktuelle nordiske sagtekster hentet på nettet i langt højere grad inddrages i undervisningen, og at det nordiske ikke kun inddrages i danskundervisningen.
- Udvalget anbefaler, at der generelt tales skandinavisk på nordiske møder.

Næsten alle disse anbefalinger kunne også bruges i de andre nordiske lande. Språkrådet i Norge satte fokus på norsk som nationalsprog i globaliseringens tidsalder i sine forslag *Norsk i hundre* fra 2005. Men de tog også stilling til nordisk sprogpolitik i *Mål og mening* med undertitlen "Ein heilskapleg norsk språkpolitikk" som blev vedtaget i juni 2008. Kapitel 11 er ganske udførligt og handler om nordisk sprogfællesskab og sprogsamarbejde. Kapitlet slutter med en opsummering af prioriterede opgaver som Kultur- og kirke departementet vil arbejde videre med, og disse opgaver er de samme som der skal stræbes efter ifølge Deklarationen.

Det færøske forslag *Málrøkt* (2007) handler først og fremmest om bevarelse af det færøske sprog, og det samme gælder de islandske forslag, "Íslenska til alls" (på dansk Islandsk til alt) som er blevet vedtaget af Altinget. Ifølge loven om Islandsk Sprognævn fra 2006 skal nævnet give råd vedrørende bevarelse af det islandske sprog, komme med forslag til kulturministeren om islandsk sprogpolitik og gøre status over sprogets aktuelle stilling hvert år. Selvom opgaverne synes at være begrænsede, når man først ser på dem, er de hver for sig alligevel krævende og ømtålelige. Nævnet syntes således at det er en stor nok opgave at give forslag til og arbejde på de vigtigste emner hvis det islandske sprog skulle kunne modstå den voksende engelske indflydelse i samfundet og ikke mindst på universiteterne. I indledningen af "Íslenska til alls" (2009, s. 18) henvises der dog til *Deklaration om nordisk sprogpolitik*, og der står at hvis man skal opnå de fem mål som tilstræbes i nordisk sprogpolitik, så er det også nødvendigt altid at have øje for ens eget sprog og dets stilling i undervisning, kultur og erhvervs- liv for ikke at miste domæner til engelsk af uagtsomhed. Hvis vi gør det, så kan vi holde op med at håbe på bedre internordisk sprogforståelse og brug af skandinaviske sprog i nordisk samarbejde. Så er den også gået tabt.

De nordiske sprognævn og nordisk sprogforståelse

De nordiske sprognævn er ikke ens, og de har forskellige forpligtelser og heller ikke samme arbejdsvilkår. Nogle har mulighed for at bruge en del af personalets tid til at støtte internordisk sprogforståelse, andre har hverken personale, penge eller muligheder og må beskæftige sig med modersmålet alene. Det sidste gælder således for Islandsk Sprognævn efter forandringerne i 2006.

Men der findes andre muligheder og den nyoprettede institution Nordisk Sprogkoordination virker lovende. Den skal blandt andet arbejde på opfølgningen af sprogdeklarationen. Arbejdsplanen for 2010 er både ambitiøs og realistisk. Derfor er det naturligt at Nordiske Sprogkoordination leder og planlægger arbejdet hvis sprognævnene i fællesskab skal arbejde på at styrke nordisk sprogforståelse.

Hvis der kom et fælles forslag til aktiviteter inden for nordisk sprogforståelse, som alle var interesseret i at deltage i, så ville det være lettere at få penge fra ministerierne. I øjeblikket taler kultur- og undervisningsministrene, samarbejdsministrene, embedsmandskomitéen for kultur- og undervisning og Nordisk råd om internordisk sprogforståelse. Denne interesse burde udnyttes så godt som muligt for at styrke undervisningen i skolerne og på universiteterne. Vi alle ved af erfaring at politiske interesser kan forsvinde lige så hurtigt som de opstår. I øjeblikket synes der virkelig at være vilje inden for ministerierne for at deklara-

tionen bliver til noget, og man har allerede startet gode opgaver som f.eks. projektet med sprogpiloterne. Dette projekt har som mål at etablere et netværk af ressourcelærere som kan fungere aktivt både i skolen og inden for læreruddannelsen. De nordiske sprogpiloter skal retlede kolleger og være initiativtagere for udviklingen af en bedre og mere effektiv nabosprogsundervisning. Dette projekt er lykkedes meget godt, og det er et håb at det vil fortsætte.

Et andet projekt kan også nævnes. I det islandske formandskabsprogram for Nordisk Ministerråds samarbejde om forskning, kultur og uddannelse var et af formålene for 2009 en bedre sproglig forståelse i Norden. Der skulle lægges vægt på at følge op på nordisk sprogpolitik som dels indebærer indsatser for at øge kundskaber og færdigheder i nordiske sprog og dels støtter samarbejdet mellem landenes sprognævn om sprogenes stilling og sprogteknologiens udvikling. To opgaver blev nævnt i denne sammenhæng. Den første er at:

Island vil tage initiativet til en kampagne som har til formål at styrke nordiske skolefolks gensidige kulturelle interesse for og kundskaber om sprog i Norden.

Og den anden at:

Island vil initiere et samarbejde mellem kulturministrene og undervisningsministrene om dette projekt.

Planlægningen overgik til Danmark i begyndelsen af 2010, og nu har man startet denne kampagne. Hvis den bliver vellykket og alle de nordiske lande er enige om at styrke nabosprogsforståelsen hjemme hos sig selv, kan vi se frem til ændrede holdninger til internordisk kommunikation, og ellers vil engelsk hurtigt vinde dette vigtige domæne.

Men andre projekter findes også vidt omkring i Norden som de nordiske sprognævn kunne henvise til på deres hjemmesider og hjælpe til at gøre skoler og andre interesserede opmærksomme på, fx projektet ISLEX som er en tvær-nordisk flersproget onlineordbog med islandsk som kildesprog og dansk, norsk bokmål, nynorsk og svensk som målsprog. Projektet blev indledt i 2005 og ordbogen skal afsluttes i 2011 og være frit tilgængelig på nettet. Dette er et nordisk samarbejde mellem Árni Magnússon instituttet for islandske studier i Reykjavík, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i København, Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier i Bergen og Institutionen för svenska språket i Göteborg. ISLEX-ordbogen er den første elektroniske ordbog der omfatter og forbinder flere nordiske sprog. Den vil indeholde ca. 50.000 opslagsord og de-

res oversættelser. Ordbogen dækker moderne islandsk sprog, med særlig vægt på at repræsentere et mangfoldigt udvalg af kollokationer, idiomer og eksempler med tilhørende oversættelser til målsprogene. Helt i starten havde man især studenter og oversættere som målgruppe, men det har vist sig at ordbogen opfylder forskellige målgruppers behov og er således et vigtigt bidrag til styrkelsen af kulturelle forbindelser og internordisk sprogforståelse. Den vil sikkert vække danske, norske og svenske børn og unges interesse for de øvrige skandinaviske sprog og eventuelt også for islandsk, og den vil hjælpe islandske elever med deres dansk i skolen og sikkert også vække deres interesse for at vide hvorledes man siger det samme på norsk eller svensk.

Der findes selvfølgelig forskellige andre projekter rundt omkring i Norden som støtter nordisk sprogforståelse, og som de nordiske sprognævn kunne hjælpe til med at gøre mere synlige ved at henvise til dem på deres hjemmesider.

Litteratur

- Bästa språket*. En samlad svensk språkpolitik. Regeringens proposition 2005/06:2. Stockholm: Kulturdepartementet. (www.regeringen.se).
- Deklaration om nordisk sprogpolitik*, 2007. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Delsing, Lars-Olof og Lundin Åkesson, Katarina, 2005: *Håller språket ihop Norden?* En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska. TemaNord 2005:573. København: Nordiska ministerrådet.
- Íslenska til alls*, 2009: Íslensk málstefna. Reykjavík: Mennta- og menningar- málaráðuneyti.
- Maurud, Øyvind, 1976: *Nabospråksforståelse i Skandinavia. En undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. Nordisk utredningsserie 13. Stockholm: Nordiska rådet.
- Málmørk. Álit um almennan málpolitikk*, 2007. [Tórshavn]: Málstevnunevndin, Mentamálaráðið.
- Mål og mening. Ein beilskapleg norsk språkpolitikk*, 2008. Oslo: Kultur- og kyrkjedepartementet.
- Norsk i hundre! Norsk som nasjonalspråk i globaliseringens tidsalder*, 2005: Et forslag til strategi. Oslo: Språkrådet.
- Sprog til tiden*, 2008: Rapport fra sprogudvalget. København: Kulturministeriet.

Summary

The article discusses three topics: the teaching of Nordic languages in Iceland, the aims of the *Declaration of Nordic language policy*, and the possible role of the Nordic language committees in helping to implement the declaration. In the first part an account is given of the teaching of the Nordic languages in kindergarten, elementary schools, secondary schools and at the universities in Iceland. In the second part the results of the 2002–2005 research of Lars-Olof Delsing and Katarina Lundin Åkesson, dealing with the understanding of young people from all the Nordic countries of the Scandinavian languages (Danish, Norwegian and Swedish), is reviewed as this research was the main impetus for the declaration. The main aims of the *Declaration of Nordic language policy* and the first reports of the Nordic ministries from 2009 about the actions taken so far are described. In the third part the possible role of the language committees in advocating the goals of the declaration and enhancing the mutual understanding of the Nordic languages is discussed.